

‘Wat doe je’

De bundel ‘Wat doe je’ bevat ruim 200 kritische beroepssituaties van Sociaal Pedagogisch Werkers. Kritische beroepssituaties zijn situaties waarin de beroepsbeoefenaar zich gesteld ziet voor een professioneel probleem of dilemma. De situaties zijn verzameld tijdens intensieve gesprekken met beroepsbeoefenaren in uiteenlopende werkvelden: psychiatrie, verslavingszorg, kinderopvang, jeugdzorg en ouderenzorg. Ze kunnen gebruikt worden bij:

- ▼ Concretiseren en contextrijk maken van competenties, binnen landelijke kaders en formats.
- ▼ Ontwikkelen van casuïstiek en levensechte opdrachten voor het onderwijs.
- ▼ Ontwerpen van toetsituaties.

Voorbeeld van een kritische beroepssituatie in de kinderopvang, opgenomen in de bundel:

Kind met afwijkend gedrag

Al een tijdje signaleert een leidster dat een van de kinderen druk en hyperactief is. Het kind kan zich niet concentreren en functioneert niet goed in een groep van 16 kinderen. De leidster maakt zich zorgen of het kind wel naar het basisonderwijs kan, omdat de groepen daar nog groter zijn. De leidster deelt haar observaties en zorgen met de ouders. De ouders zeggen echter dat het allemaal wel mee valt. ‘Vader was vroeger ook zo’, krijgt de leidster te horen. De leidster staat dan voor een keuze:

- Respecteren van de wensen van de ouders. Ze laat de eindverantwoordelijkheid bij hen en zoekt geen speciale behandeling voor het kind, ondanks dat ze weet dat dit het kind kan schaden en dit naar haar gevoel geen professioneel handelen is.
- Blijven zoeken naar mogelijkheden om professionele hulp voor het kind te organiseren (gedreven door het belang van het kind en de eigen professionaliteit), wetende dat zij de ouders er niet toe kan dwingen daar gebruik van te maken. Daarmee loopt ze het risico gefrustreerd te raken omdat ouders niet meewerken. Het kan ook leiden tot klachten van ouders over haar functioneren.

Voorbeeld van een kritische situatie uit de gehandicaptenzorg

Aandacht verdelen tussen individu en groep

Eén van de cliënten is in de veronderstelling dat zijn moeder hem komt ophalen van de instelling om samen in de stad te gaan winkelen. Dit klopt echter niet en de begeleider vertelt hem dat zijn moeder niet komt. Toch blijft de cliënt met de jas aan bij de deur staan wachten. Hij volhardt in zijn verhaal dat hij met zijn moeder een cadeaubon gaat verzilveren. Na een tijdje te hebben gewacht duurt het de cliënt te lang en maakt hij aanstalten om zelf alvast naar buiten te gaan. De begeleider moet een keuze maken:

- Aandacht besteden aan de individuele cliënt en daarbij de groep (die zich fysiek op een andere plek bevindt) verlaten en uit het oog verliezen.
- Bij de groep blijven met het risico dat de individuele cliënt zich onbegeleid op straat gaat begeven.

Voorbeeld van een kritische beroepssituatie uit de psychiatrie/verslavingszorg

Doorbreken van beschermende groepscultuur

Een vrij jonge cliënt stelt zich hulpeloos op richting de anderen. Hij moet leren om in zijn agenda te kijken en deze bij te werken om zich te houden aan afspraken. De andere groepsleden helpen hem bijvoorbeeld om op tijd uit bed te komen. Op een gegeven moment denkt de cliënt alleen maar aan eten. Hij weet dat hij niet teveel mag eten, maar snoept graag. Bij alle afspraken die hij overschrijdt krijgt hij te maken met gepaste sancties. De andere groepsleden bemoederen hem echter en willen geen sancties. Dit is een soort groepscode geworden. Soms geven de mensen in de groep hem bijvoorbeeld wel snoep. Als een begeleider dit ziet, staat hij voor een keuze:

- Het individueel aanspreken van cliënten op hun hulp (zodat ieder het op een ander moment hoort). Doordat je gericht aanspreekt voorkom je dat je de groep verantwoordelijk maakt voor het gedrag van enkelen. Nadeel is echter dat er geen echt gesprek in de groep plaats vindt over het ontstane patroon.
- Het bespreken van het gedrag in de groep. Daar is de code gegroeid en daar moet die ook aangepakt worden. Het risico is wel dat de kwestie niet iedereen in gelijke mate aangaat.

Voorbeeld van een kritische beroepssituatie uit de jeugdzorg

Aanspreken van ouders op negatief gedrag

Een pedagogisch medewerker treedt op als mentor/coach van een jongen en is zijn contactpersoon binnen en buiten de instelling. De jongen is elf jaar, heeft vanaf zijn derde jaar OTS (Onder Toezicht Stelling) en was erg verwaarloosd toen hij werd opgepakt. Hij wil niets van zijn groepsgenoten weten en zit vaak in de isoleer cel. Zijn ouders staan erg negatief tegenover jeugdhulpverlening. Zij hebben een slecht contact met de voogdes van de jongen en stellen zich agressief naar haar op. Op een gegeven moment komen de ouders bij de jongen op bezoek. De pedagogisch medewerker is ook in de bezoekersruimte aanwezig. Hij hoort dat de ouders erg negatief over de voogdes en de hulpverlening praten. Ook ruikt hij dat de vader heeft gedronken. De sfeer is slecht. De medewerker staat nu voor de keuze:

- De ouders, direct of na afloop, aanspreken op hun gedrag. De negatieve sfeer die zij creëren heeft zijn weerslag op de jongen. Hiermee loopt hij wel een risico. De ouders zullen zijn bemoeienis niet op prijs stellen.
- Er nu niks van zeggen. Want dan verpest hij het bezoek voor de jongen. Maar het bezoek zal wel weer nadelige gevolgen hebben voor het gedrag van de jongen. En daar krijgt de medewerker dan weer mee te maken.

Voorbeeld van een kritische beroepssituatie uit de ouderenzorg

Alcoholgebruik door een cliënt terwijl dat eigenlijk niet mag

Op Koninginnedag wordt jaarlijks een grote markt georganiseerd op het terrein van de instelling. Op deze dag wordt alcohol geschonken, maar sinds enige jaren staat er geen begeleider meer bij de tap. Eerder was dit wel het geval. Een stille regel binnen de instelling is dat er geen alcohol aangeboden wordt aan cliënten. Tijdens de markt zit een cliënt met Syndroom van Korsakov achter een glas bier. De activiteitenbegeleider ziet dat, maar spreekt de cliënt er vanwege de drukte op dat moment niet op aan. Aan het eind van de dag helpt de cliënt altijd gewoontegetrouw met het opruimen van de markt. Wanneer op dat moment de activiteitenbegeleider naar hem toe komt, zegt hij: "Voordat jij begint met een tirade ...". De activiteitenbegeleider staat dan voor de keuze:

- Vanuit het recht op eigen autonomie de verantwoordelijkheid bij de cliënt laten liggen, waardoor de cliënt in zijn waarde gelaten wordt. De cliënt weet dat hij fout zit en zijn uitspraak wijst erop dat hij de verantwoording neemt voor zijn gedrag. Maar als de cliënt op het terrein drinkt, dan doet hij dit in het dorp waarschijnlijk ook.
- De cliënt aanspreken op zijn gedrag en hem zijn autonomie uit handen nemen. De begeleider gaat dan echter de verantwoordelijkheid overnemen en dit strookt niet met de wijze waarop men in de organisatie met cliënten wil omgaan.